

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc quod aliqua relatio est inter creaturas ad invicem quæ in neutro extremorum aliquid ponat, non est propter creaturarum distantiam, sed propter hoc quod aliqua relatio non attenditur secundum ordinem alicuique qui sit in rebus, sed secundum ordinem qui est in intellectu tantum; quod non potest dici de ordine creaturarum ad Deum.

AD SECUNDUM dicendum, quod relationes ipsæ non referuntur ad aliud per aliam relationem sed per seipsas, quia essentialiter relationes sunt. Non autem est simile de his quæ habent substantiam absolutam; unde non sequitur processus in infinitum.

AD TERTIUM dicendum, quod Philosophus ibidem concludit, quod si omnia referantur ad optimum, oportet infinitum specie esse optimum. Et sic ad id quod est infinitum specie, nihil prohibet infinita referri. Tale autem est Deus, cum perfectio suæ substantiæ ad nullum genus determinetur, ut supra habitum est. Et propter hoc nihil prohibet infinitas creaturas ad Deum referri.

AD QUARTUM dicendum, quod creatura refertur ad Deum secundum suam substantiam, sicut secundum causam relationis; secundum vero relationem ipsam formaliter; sicut aliquid dicitur simile secundum qualitatem causaliter, secundum similitudinem formaliter; ex hoc enim creatura similis denominatur.

AD QUINTUM dicendum, quod cum dicitur creatura immediate a Deo procedere, excluditur causa media creans; non tamen excluditur mediata realis habitudo, quæ naturaliter sequitur (1) ad productionem creaturæ, sicut æqualitas sequitur productionem quantitatis indeterminate; ita habitudo realis creationis naturaliter sequitur ad productionem substantiæ creatæ.

AD SEXTUM dicendum, quod creaturæ sequuntur Dei scientiam sicut effectus causam, non sicut propriam rationem essendi, ut sic nihil aliud sit creaturam esse quam a Deo sciri. Hoc autem modo ponebant dicentes omnia apparentia esse vera, et rem sequi opinionem et sensum, ut scilicet unicuique hoc esset esse quod ab alio sentiri vel opinari.

AD SEPTIMUM dicendum, quod ipsa relatio quæ nihil est aliud quam ordo unius creaturæ ad aliam illud habet in quantum est accidens, et aliud in quantum est relatio vel ordo. In quantum enim accidens est, habet quod sit in subjecto, non autem in quantum est relatio vel ordo; sed solum quod ad aliud sit quasi in aliud transiens, et quodammodo rei relatæ assistens. Et ita relatio est aliquid inherens, licet non ex hoc ipso quod est relatio; sicut et actio ex hoc quod est actio, consideratur ut ab agente; in quantum vero est accidens

(1) *Al. ad productionem quantitatis indeterminate, aliis omissis.*

consideratur ut in subjecto agente. Et ideo nihil prohibet quod esse desinat huiusmodi accidens sine mutatione ejus in quo est: quia sua ratio non perficitur prout est in ipso subjecto, sed prout transit in aliud; quo sublato, ratio huius accidentis tollitur quidem quantum ad actum, sed manet quantum ad causam; sicut et subtracta materia, tollitur calefactio, licet maneat calefactionis causa.

AD OCTAVUM dicendum, quod ens creatum non habet ordinem ad non ens, habet autem ordinem ad ens increatum; et ideo non est simile.

ARTICULUS X. — *Utrum Deus realiter referatur ad creaturam, ita quod ipsa relatio sit res aliqua in Deo.*

Dicimus quæritur, utrum Deus realiter referatur ad creaturam, ita quod ipsa relatio sit res aliqua in Deo. Et videtur quod sic. Movens enim realiter refertur ad motum; unde Philosophus, V Metaph. (com. x), ponit relationem moventis et moti ut species prædicamenti relationis. Sed Deus comparatur ad creaturam ut movens ad motum. Ergo refertur realiter ad creaturam.

2. Sed diceretur, quod movet creaturas sine sui mutatione; et ideo non realiter refertur ad rem motam. — Sed contra, unum relative oppositorum, non est causa quod alterum dicatur de eodem: non enim propter hoc aliquid est duplum, quia est dimidium; nec ideo Deus est Pater, quia est Filius. Si ergo movens et motum relative dicuntur, non ideo relatio moventis est in aliquo, quæ est in eo relatio moti. Quod ergo Deus non movetur non impedit quin realiter referatur ut movens ad motum.

3. Præterea, sicut Pater dat esse Filio, ita Creator dat esse creaturæ. Sed Pater realiter refertur ad Filium. Ergo et Creator ad creaturam.

4. Præterea, ea quæ proprie dicuntur de Deo et non metaphorice, rem significatam ponunt in Deo. Sed inter ista nomina commemorat Dionysius hoc nomen *Dominus* (cap. 1 de div. Nom.). Ergo res significata per hoc nomen *Dominus*, realiter est in Deo. Hæc autem est relatio ad creaturam. Ergo, etc.

5. Præterea, scientia realiter refertur ad scibile, ut patet V Metaph. (com. xx). Sed Deus comparatur ad res creatas ut sciens ad scitum. Ergo in Deo est aliqua relatio ad creaturam.

6. Præterea, illud quod movetur, semper habet realem relationem ad movens. Sed voluntas comparatur ad volitum ut ad movens motum: nam appetibile est movens non motum: appetitus movens motum, ut dicitur XII Metaph. (com. xxxvi). Cum ergo Deus velit res esse (*omnia enim quæcumque voluit*

fecit; Psal. CXXII, 3), videtur quod realiter referatur ad creaturam.

7. Præterea, si Deus ad creaturas non referatur, non videtur esse alia ratio, nisi quia a creaturis non dependet, et quia creaturas excedit. Sed similiter corpora cœlestia a corporibus elementaribus non dependet, et ea quasi impropotionaliter excedunt. Ergo secundum hoc sequeretur quod nulla esset realis relatio corporum superiorum ad inferiora.

8. Præterea, omnis deponatio est a forma. Forma autem est aliquid inhaerens ei cuius est. Cum ergo Deus nominetur a relationibus ad creaturam, videtur quod ipsæ relationes aliquid sint in Deo.

9. Præterea, proportio, quædam relatio realis est, sicut duplum ad dimidium. Sed aliqua proportio videtur esse Dei ad creaturam, cum inter movens et motum oporteat esse proportionem. Ergo videtur quod Deus ad creaturam realiter referatur.

10. Præterea, cum intellectus sint rerum similitudines, et voces sint signa rerum, ut dicit Philosophus (I Periherm., in princ.), aliter ordinantur ista apud discipulum, et aliter apud doctorem. Doctor enim incipit a rebus in quibus scientiam accipit in suo intellectu, cuius conceptiones voces signant; discipulus autem incipit a vocibus per quas in conceptiones intellectus magistri pervenit; et ab eis in rerum cognitionem. Oportet autem quod huiusmodi quæ de relationibus prædictis dicuntur, ab aliquo doctore sint prius accepta. Ergo apud eum huiusmodi nomina relativa consequuntur conceptiones intellectus sui, quæ consequuntur rem; et ita videtur quod huiusmodi relationes sint reales.

11. Præterea, huiusmodi relativa quæ de Deo dicuntur ex tempore aut sunt relativa secundum esse, aut secundum dici. Si sunt relativa secundum dici, in neutro extremorum aliquid ponunt realiter. Hoc autem est falsum, secundum prædicta; nam in creatura relata ad Deum realiter existunt. Relinquitur ergo quod sunt relativa secundum esse; et ita videtur quod in utroque extremorum aliquid ponant realiter.

12. Præterea, hæc est natura relativorum, quod posito uno ponitur aliud, et uno interempto aliud interimitur. Si igitur in creatura est aliqua realis relatio, oportet quod in Deo relatio ad creaturam sit realis.

Sed contra est quod Augustinus dicit, V. de Trin. (cap. xvi): *Manifestum est Deum relative dici secundum accidens ejus ad quod dici Deus aliquid incipit relative*. Ergo videtur quod istæ relationes dicantur de Deo, non secundum aliquid quod in ipso sit, sed secundum aliquid quod extra ipsum est; et ita nihil realiter in ipso ponunt.

Præterea, sicut scibile est mensura scientiæ, ita Deus est

mensura omnium rerum, ut Commentator dicit, X Metaph. Sed scibile non refertur ad scientiam per relationem quæ in ipso realiter sit, sed potius per relationem scientiæ ad ipsum, ut patet per Philosophum, V Metaph. (com. xx). Ergo videtur quod nec Deus dicatur relative ad creaturam propter aliquam relationem quæ sit realiter in eo.

Præterea, Dionysius dicit (ix cap. de div. Nom.): *In causis et causalis non recipimus conversionem similitudinis; nam effectus dicitur similis causæ, non autem e contrario*. Eadem autem ratio videtur de relatione similitudinis et de aliis relationibus. Ergo videtur quod nec quantum ad alias relationes fiat conversio a Deo ad creaturam: ut quia creatura realiter refertur ad Deum, Deus realiter referatur ad creaturam.

Respondeo dicendum, quod relationes quæ dicuntur de Deo ad creaturam, non sunt realiter in ipso. Ad cuius evidentiam sciendum est, quod cum relatio realis consistat in ordine unius rei ad rem aliam, ut dictum est; in illis tantum mutua realis relatio invenitur in quibus ex utraque parte est eadem ratio ordinis unius ad alterum: quod quidem invenitur in omnibus rationibus consequentibus quantitatem. Nam cum quantitatis ratio sit ab omni sensibili abstracta, ejusdem rationis est quantitas in omnibus naturalibus corporibus. Et pari ratione qua unum habituum quantitatem realiter refertur ad alterum, et aliud ad ipsum. Habet autem una quantitas absolute considerata ad aliam ordinem secundum rationem mensuræ et mensurati, et secundum nomen totius et partis, et aliorum huiusmodi quæ quantitatem consequuntur. In relationibus autem quæ consequuntur actionem et passionem, sive virtutem activam et passivam, non est semper motus ordo ex utraque parte. Oportet namque id quod semper habet rationem patientis et moti, sive causati, ordinem habere ad agens vel movens, cum semper effectus a causa perficiatur, et ab ea dependeat: unde ordinatur ad ipsam sicut ad sum perfectivum. Agentia autem, sive moventia, vel etiam causæ, aliquando habent ordinem ad patientia vel mota vel causata, in quantum scilicet in ipso effectu vel passione vel motu inductis attenditur quoddam bonum et perfectio moventis vel agentis; sicut maxime patet in agentibus univocis quæ per actionem suæ speciei similitudinem inducunt, et per consequens esse perpetuum propriæ speciei, secundum quod est possibile, conservant. Patet hoc etiam idem in omnibus aliis quæ mota movent vel agunt vel causant; nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos: et similiter in omnibus in quibus quodcumque bonum causæ provenit ex effectu. Quædam vero sunt ad quæ quidem alia ordinantur et non e converso, quia sunt omnino extrinseca ab illo genere actionum vel virtutum quas consequitur talis ordo; sicut patet quod scientia refertur ad scibile, quia sciens, per actum intelligibilem, ordinem habet ad rem scitam

quæ est extra animam. Ipsa vero res quæ est extra animam, omnino non attingitur a tali actu, cum actus intellectus non sit transiens in exteriorem materiam nutandam; unde et ipsa res quæ est extra animam, omnino est extra genus intelligibile. Et propter hoc relatio quæ consequitur actum intellectus, non potest esse in ea: et similis ratio est de sensu et sensibili. Licet enim sensibile immutetur organum sensus in sua actione, et propter hoc habeat relationem ad ipsum, sicut et alia agentia naturalia ad ea quæ patiuntur ab eis, alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actum virtutis sensitivæ: cujus sensibile quod est extra animam, omnino est expers. Similiter homo comparatur ad columnam ut dexter, ratione virtutis motivæ quæ est in homine, secundum quam competit ei dextrum et sinistrum, ante et retro, sursum et deorsum. Et ideo hujusmodi relationes in homine vel animalia reales sunt, non autem in re quæ tali virtute caret. Similiter nummus (1) est extra genus illius actionis per quam fit pretium; quæ est conventio inter aliquos homines facta: homo etiam est extra genus artificia- lium actionum, per quas sibi imago constituitur. Et ideo nec homo habet relationem realem ad suam imaginem, nec nummus ad pretium, sed e contrario. Deus autem non agit per actionem mediam, quæ intelligatur a Deo procedens, et in creaturam terminata: sed sua actio est sua substantia; et quidquid in ea est, est omnino extra genus esse creati, per quod creatura referitur ad Deum. Nec iterum aliquid bonum accrescit Creatori ex creaturæ productione; unde sua actio est maxime liberalis, ut Avicenna dicit (VIII Metaph., cap. VII, a med.). Patet etiam quod non movetur ad hoc quod agat, sed absque omni sua mutatione mutabilia facit. Unde relinquitur quod in eo non est aliqua relatio realis ad creaturam, licet sit relatio creaturæ ad ipsum, sicut effectus ad causam. In hoc autem deficit multipliciter Rabbi, qui voluit probare quod non esset relatio inter Deum et creaturam, quia cum Deus non sit corpus, non habet relationem ad tempus nec ad locum. Consideravit enim solam relationem quæ consequitur quantitatem, non eam quæ consequitur actionem et passionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod movens et agens naturale movet et agit actione vel motu medio, qui est inter movens et motum, movens et passum. Unde oportet quod saltem in hoc medio convenient agens et patiens, movens et motum. Et sic agens in quantum est agens, non est extraneum a genere patientis in quantum est patiens. Unde utriusque est realis ordo unius ad alterum, et præcipue cum ipsa actio media sit quædam perfectio propria agentis; et per consequens id ad quod terminatur actio, est bonum ejus. Hoc autem in Deo non contingit, ut dictum est; et ideo non est simile.

(1) *Al. numerus.*

AD SECUNDUM dicendum, quod hoc quod movens movetur, non est causa quare relatio moventis in eo sit realiter, sed signum quoddam. Ex hoc enim apparet quod aliquo modo coincidit in genus moti, ex quo et ipsum movet motum; et iterum apparet quod ipsum ad quod movetur, sit quoddam bonum ejus, ex quo ad hoc per suum motum ordinatur.

AD TERTIUM dicendum, quod pater dat esse filio (1) sui generis, cum sit agens univocum; non autem tale esse dat Deus creaturæ; et ideo non est simile.

AD QUARTUM dicendum, quod hoc nomen, *Dominus*, tria in suo intellectu includit; scilicet potentiam coercendi subditos, et ordinem ad subditos qui consequitur talem potestatem, et terminationem ordinis subditorum ad dominum; in uno enim relativo est intellectus alterius relativi. Salvator ergo hujus significatio nominis in Deo quantum ad primum et tertium, non autem quantum ad secundum. Unde Ambrosius dicit (lib. I de Fide, cap. 1, circa med.), quod hoc nomen, *Dominus*, nomen est potestatis; et Boetius dicit, quod dominum est potestas quædam qua servus coeretur.

AD QUINTUM dicendum, quod scientia Dei aliter comparatur ad res quam scientia nostra; comparatur enim ad eas sicut et causa et mensura. Tales enim res sunt secundum veritatem, quales Deus sua scientia eas ordinavit. Ipsæ autem res sunt causa et mensura scientiæ nostræ. Unde sicut et scientia nostra refertur ad res realiter, et non e contrario; ita res referuntur realiter ad scientiam Dei, et non e contrario. Vel dicendum, quod Deus intelligit res alias intelligendo se; unde relatio divinæ scientiæ non est ad res directe, sed ad ipsam divinam essentiam.

AD SEXTUM dicendum, quod appetibile quod movet appetitum, est finis; ea vero quæ sunt ad finem non movet appetitum nisi ratione finis. Finis autem divinæ voluntatis non est aliquid aliud quam divina bonitas. Unde non sequitur quod res aliæ comparentur ad divinam voluntatem sicut movens ad motum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod corpora coelestia referuntur realiter ad inferiora secundum relationes consequentes quantitatem, propter hoc quod est eadem ratio quantitatis in utrisque; et iterum quantum ad relationes consequentes virtutem activam et passivam, quia movent mota per actionem mediam quæ non est eorum substantia, cum aliquid bonum ipsorum attendatur in hoc quod sunt inferiorum causa.

AD OCTAVUM dicendum est, quod illud a quo aliquid denominatur, non oportet quod sit semper forma secundum rei naturam; sed sufficit quod significetur per modum formæ, grammaticè loquendo. Denominatur enim homo ab actione et ab indu-

(1) *Al. causa.*

mento, et ab aliis hujusmodi, quæ realiter non sunt formæ.

AD NONUM dicendum, quod si proportio intelligatur aliquis determinatus excessus, nulla est Dei ad creaturam proportio. Si autem per proportionem intelligatur habitudo sola, sic patet quod est inter Creatorem et creaturam; in creatura quidem realiter, non autem in Creatore.

AD DECIMUM dicendum, quod licet doctor incipiat a rebus, tamen alio modo recipiunt rerum conceptiones in mente doctoris quam sint in natura rei, quia unumquodque recipitur in altero per modum recipientis; patet enim quod conceptiones in mente doctoris sunt immaterialiter, et materialiter in natura.

AD UNDECIMUM dicendum, quod distinctio ista relatorum secundum esse et secundum dici, nihil facit ad hoc quod sit relatio realis. Quædam enim sunt relativa secundum esse quæ non sunt realia, sicut dextrum et sinistrum in columna; et quædam sunt relativa secundum dici, quæ tamen important relationes reales, sicut patet de scientia et sensu. Dicuntur enim relativa secundum esse, quando nomina sunt imposita ad significandas ipsas relationes: relativa vero secundum dici, quando nomina sunt imposita ad significandas qualitates vel aliquid hujusmodi principaliter, ad quæ tamen consequuntur relationes. Nec quantum ad hoc differt, utrum sint relationes reales vel rationis tantum.

AD ULTIMUM dicendum, quod licet posito uno relativorum ponatur aliud, non tamen oportet quod eodem modo ponatur utrumque; sed sufficit quod unum ponatur secundum rem, et aliud secundum rationem.

ARTICULUS XI. — *Utrum istæ relationes temporales sint in Deo secundum rationem.*

Undecimo queritur, utrum istæ relationes temporales sint in Deo secundum rationem. Et videtur quod non. Ratio enim cui non respondet res, est cassa et vana, sicut Boetius dicit (sup. proem. Porphyrii in prædicabilia, aliquant. ante finem). Sed istæ relationes non sunt in Deo secundum rem, ut ex prædictis patet. Eset ergo ratio cassa et vana, si essent in Deo secundum rationem.

2. Præterea, quæ sunt secundum rationem tantum, non attribuantur rebus nisi secundum quod sunt in intellectu, sicut genus et species et ordo. Sed hujusmodi relationes temporales non attribuantur Deo secundum quod est in intellectu nostro tantum; sic enim nihil esset dictu, Deus est Dominus, quoniam Deus intelligitur creaturis præesse, quod patet esse falsum. Ergo hujusmodi relationes non sunt secundum rationem in Deo.

3. Præterea, hoc nomen, *Dominus*, relationem significat, cum sit relativum secundum esse. Sed Deus est Dominus non secundum rationem tantum. Ergo nec hujusmodi relationes sunt in Deo secundum rationem tantum.

4. Præterea, nullo intellectu creato existente, Deus adhuc esset Dominus et Creator, Non autem essent res rationis nullo intellectu creato existente. Ergo *Dominus* et *Creator* et hujusmodi non important relationes rationis tantum.

5. Præterea, id quod est secundum rationem nostram tantum, non fuit ab æterno. Sed aliquæ relationes Dei ad creaturam fuerunt ab æterno, sicut relationes importatæ in nomine scientiæ et prædestinationis. Ergo hujusmodi relationes non sunt in Deo secundum rationem tantum.

Sed contra est quod nomina significant rationes sive intellectus, ut dicitur in principio Perihier. Constat autem ista nomina relative dici. Ergo oportet hujusmodi relationes secundum rationem esse.

Respondeo dicendum, quod sicut realis relatio consistit in ordine rei ad rem, ita relatio rationis consistit in ordine intellectuum: quod quidem dupliciter potest contingere. Uno modo secundum quod iste ordo est adinventus per intellectum, et attributus ei quod relative dicitur; et hujusmodi sunt relationes quæ attribuantur ab intellectu rebus intellectis, prout sunt intellecte, sicut relatio generis et speciei; has enim relationes ratio adinvenit considerando ordinem ejus quod est in intellectu ad res quæ sunt extra, vel etiam ordinem intellectuum ad invicem. Alio modo secundum quod hujusmodi relationes consequuntur modum intelligendi, videlicet quod intellectus intelligit aliquid in ordine ad aliud; licet illum ordinem intellectus non adinveniat, sed magis ex quadam necessitate consequatur modum intelligendi. Et hujusmodi relationes intellectus non attribuit ei quod est in intellectu, sed ei quod est in re. Et hoc quidem contingit secundum quod aliqua non habentia secundum se ordinem, ordinate intelliguntur: licet intellectus non intelligat ea habere ordinem, quia sic esset falsus. Ad hoc autem quod aliqua habeant ordinem, oportet quod utrumque sit ens, et utrumque distinctum (quia ejusdem ad seipsum non est ordo) et utrumque ordinabile ad aliud. Quandoque autem intellectus accipit aliqua duo ut entia, quorum alterum tantum vel neutrum esse ens; sicut cum accipit duo futura, vel unum præsens et aliud futurum, et intelligit unum cum ordine ad aliud, dicens alterum esse prius altero; unde istæ relationes sunt rationis tantum, utpote modum intelligendi consequentes. Quandoque vero accipit unum ut duo, et intelligit ea cum quodam ordine; sicut cum dicitur aliquid esse idem sibi: et sic talis relatio est rationis tantum. Quandoque vero accipit aliqua duo ut ordinabilia ad invicem, inter quæ non est ordo mediis, immo alterum ipsorum essentialiter est ordo; sicut cum dicit relationem accidere subiecto; unde talis relatio relationis ad quodcumque aliud rationis est tantum. Quandoque vero accipit aliquid cum ordine ad aliud, in quantum est terminus ordinis alterius ad ipsum, licet

ipsum non ordinetur ad aliud : sicut accipiendo scibile ut terminum ordinis scientiæ ad ipsum ; et sic cum quodam ordine ad scientiam, nomen scibilis relative significat ; et est relatio rationis tantum. Et similiter aliqua nomina relativa Deo attribuit intellectus noster, in quantum accipit Deum ut terminum relationum creaturarum ad ipsum ; unde hujusmodi relationes sunt rationis tantum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in hujusmodi relationibus aliquid respondet ex parte rei, scilicet relatio creaturæ ad Deum. Sicut enim scibile dicitur relative, non quia ipsum referatur ad scientiam, sed quia scientia referatur ad ipsum, ut habetur V Metaph. (com. xx), ita Deus dicitur relative, quia creaturæ referuntur ad ipsum.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio illa procedit de illis relationibus rationis quæ sunt per rationem inventæ, et rebus in intellectu existentibus attributæ. Tales autem non sunt relationes istæ, sed consequentes modum intelligendi.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut aliquis est idem sibi realiter, et non solum secundum rationem, licet relatio sit secundum rationem tantum, propter hoc quod relationis causa est realis, scilicet unitas substantiæ quam intellectus sub ratione intelligit : ita potestas coercendi subditos est in Deo realiter, quam intellectus intelligit in ordine ad subditos propter ordinem subditorum ad ipsum : et propter hoc dicitur Dominus realiter, licet relatio sit rationis tantum. Et eodem modo apparet quod Dominus esset, nullo existente intellectu.

Unde patet solutio AD QUARTUM.

AD QUINTUM dicendum, quod relatio scientiæ Dei ad creaturam non est primo et per se, ut dictum est prius, in corp. art., sed ad essentiam Creatoris, per quam Deus omnia scit.

QUÆSTIO VIII

DE HIS QUÆ RELATIVE DICUNTUR DE DEO AB ÆTERNO

(Et habet articulos quatuor.)

Primo enim quæritur, utrum relationes dictæ de Deo ab æterno, quæ importantur his nominibus *Pater et Filius*, sint relationes reales vel rationis tantum ; 2° utrum relatio in Deo sit ejus substantia ; 3° utrum relationes constituent et distinguant personas et hypostases ; 4° utrum remota relatione secundum intellectum, remaneat hypostasis in divinis.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum relationes dictæ de Deo ab æterno, sint relationes reales, vel rationis tantum.* (I Sent., dist. xxvi, quæst. II, art. 1, et dist. xxxiii, art. 1 ; et IV cont. Gent., cap. xiv.)

Quæstio est de his quæ relative dicuntur de Deo ab æterno. Et primo quæritur, utrum relationes dictæ de Deo ab æterno quæ importantur his nominibus *Pater et Filius*, sint relationes reales vel rationis tantum. Et videtur quod non sint reales. Quia, ut dicit Damascenus (in I lib. orth. Fidei, cap. xi), *in substantiali Trinitate commune quidem et unum re consideratur, cognitione vero et intellectu est quod diversum vel distinctum est.* Sed distinctio personarum fit per relationes. Ergo relationes in divinis sunt rationis tantum.

2. Præterea, Boetius dicit (in lib. de Trinit., circ. fin.) : *Similis est relatio Patris ad Filium in Trinitate, et utriusque ad Spiritum sanctum, ut ejus quod est idem ad id quod idem est.* Sed relatio identitatis est rationis tantum. Ergo et relatio paternitatis et filiationis.

3. Præterea, in Deo ad creaturam non est relatio realis, propter hoc quod Deus sine sui mutatione creaturas producit, ut Augustinus dicit (in V de Trin., cap. xvi). Sed multo magis sine mutatione producit Pater Filium, et Filius procedit a Patre. Ergo non est aliqua realis relatio Patris ad Filium in divinis, vel e contrario.

4. Præterea, ea quæ non sunt perfecta, Deo non attribuntur, sicut privatio, materia et motus. Sed relatio inter omnia entia habet debilius esse, intantum quod eam quidam æstimaverunt de secundis intellectis, ut patet per Commentatorem (XI Metaph., com. xix). Ergo in Deo esse non potest.

5. Præterea, omnis relatio in creaturis compositionem facit cum eo cuius est relatio ; non enim potest una res alteri inesse sine compositione. Sed in Deo nulla compositio esse potest. Ergo in eo non potest esse realis relatio.

6. Præterea, simplicissima seipsis differunt. Sed divine personæ sunt simplicissimæ. Ergo seipsis differunt, et non per relationes aliquas ; ergo non oportet relationes in Deo ponere, cum ad nihil aliud ponantur nisi ad distinguendas personas.

7. Præterea, sicut relationes sunt proprietates personarum divinarum, ita attributa absoluta sunt proprietates essentialis. Sed attributa absoluta sunt in Deo secundum rationem tantum. Ergo relationes sunt in Deo secundum rationem et non reales.

8. Præterea, perfectum est cui nihil deest, ut dicitur III Phys. (com. lxxiii et lxxiv). Sed substantia divina est perfectissima. Ergo nihil quod ad perfectionem pertinet, ei deest. Superfluum est ergo ponere relationes in Deo.

9. Præterea, cum Deus sit summum rerum principium et